

MITUL ENOHIAN AL ÎNGERILOR RĂI ÎN VIZIUNILE LUI HERMA

Petru Adrian DANCIU

Enoch's myth of the angels in Hermas's vision

My paper is based on the certainty that the first Christian centuries were profoundly influenced by the Enochian myth, which, through writing and orality, got in the Christian environment, surviving for centuries, openly, in its interior, without synodal convictions. Almost three hundred years after the affirmed adoption of Christ, the Enochian religious current remained stable, by the writing of an essential part of angelologic history and especially of the Christian demonology. Herma is an interesting character, rather Enochian than Christian in his conception, whose history is not known. We chose some of Herma's visions because they basically expose a kind of demonology and of angelology conceptually impossible for the current dogma. Surely, the Enochian phenomenon is not limited to the Herma's writings. Perhaps the most "contaminated" one is the Revelation, contamination which did not exempt the apostles, as exemplified towards the end of my study. Basically, by their angelology and demonology, long before they became Christians (dogmatically), the Nazarenes were Enochian, like John the Baptist, or Andrew the Apostle, expelled by the "fate" of the Jerusalem council to the northern borders of the empire, near us, but still far, in Bulgaria.

The bad shepherd of Qumran texts becomes the bad shepherd at Herma, the evil angel of the Enochian texts respectively. Whatever the appellatives, Herma veiled the Enochian origin of his knowledge. Jesus Christ's name does not even appear in the three visions, even if the central position of Christ is essential in the shaping of Christian teaching. Moreover, his views have angelic origin, a confused charisma that enjoyed more or less the declared Christians of the first three hundred years.

Incursiuni în imaginar

In conclusion, in my view, this research is a temptation, an invitation to descend from the heaven of the prescribed mentality in the seething density of a phenomenon's potencies which can generate monsters, apocalypses or "suspensions" of the mind in an imaginary world, where the Enochian thinking can be rebuilt.

Key-words: Enochian myth; Herma; evil angels; demonology.

Cu toate că este socotită inspirată și „orânduită” după cărțile *Noului Testament*, așa cum o găsim în *Codicele Sinaiticus*, *Scrierile lui Herma*, *Păstorul*, nu s-a bucurat în decursul istoriei de aceeași prețuire dogmatică precum celelalte lucrări patronate de Duhul Sfânt, chiar dacă, la începuturile evului creștin, în secolele II și III, a fost considerată *inspirată* de același Duh. Începând cu secolul IV, importanța lucrării scade simțitor, astăzi făcând doar obiectul de studiu al pușinilor patrologi interesați de cercetarea scrierilor din primele veacuri creștine. Sfântul Atanasie cel Mare va fi cel care o va exclude definitiv din canonul *Sfintei Scripturi*, chiar dacă o va considera, tolerând-o însă, drept „bună de citit”.

După Origen, autorul scrierii este un oarecare Herma, amintit de Sfântul Apostol Pavel în *Epistola către Romani* (16, 14). El este purtătorul unei vechi tradiții semite, motiv pentru care va aminti în scrierea sa de *îngerii răi*, o prezență enohiană adaptată la tânăra religie creștină, prin prezența apelativelor cu orientare morală de *înger al desfrânării*, *al amăgirii* și *al răutății*.

Dacă cineva se va întreba de ce aceste creaturi spirituale nu și-au păstrat numirile de *veghetori*, așa cum sunt menționați în apocriful lui Enoh, răspunsul nostru este acela că Herma încearcă să orienteze spre enohianism o tânără structură religioasă în formare, creștinismul neavând la acea dată o realitate dogmatică solidă. Statutul de îngeri neascultători aflați în „arest divin”, în așteptarea pedepsei finale, îi menține încă în calitatea de mesageri ai voii divine, mai precis ai manifestării „dreptății lui YHWH”, transformându-i în îngeri ai pedepsei. Ei ar fi, spre exemplu, cei

Mit, muzică, ritual.

Abordări din perspectiva literaturii comparate careucid întâii născuți ai Egiptului sau cei care conduc civilizațiile pământului prin idolatrie până la judecata finală¹. Tâlcuirile ulterioare secolului IV vor găsi incompatibilă existența lor în contextul creștinismului dogmatic, teologia neacceptând o linie directoare intermediară, un „purgatoriu angelic” și astfel apelativul *înger* nu poate sta alături de noțiunea *rău*, de aici epurarea canonică masivă a tuturor textelor incompatibile cu dogma. Reabilitarea unei vechi credințe religioase ar presupune o reevaluare a întregii viziuni dogmatice asupra lumii angelice, dar și mai grav, a problemei deocamdată rezolvate „diplomatic” a binelui și răului, o situație imposibilă prin consecințele pe termen lung asupra mentalului religios al credincioșilor, a efectelor „secundare”, dintre care primul este *erezia*, un risc ce nu putea fi asumat.

Cu privire la realitatea existenței îngerilor răi, *Păstorul lui Herma* este cu siguranță una din lucrările necanonice care păstrează neatinsă poziția *demonologică hibridă* iudeo-creștină a primelor veacuri de creștinism. Sub forma unui dialog ni se revelează nu istoria căderii acestora, ce se presupunea că era deja cunoscută (cf. *Geneză*, 6 și *Apocrifele lui Enob*²) atât de iudeii convertiți, dar și și de majoritatea creștinilor, ci modul în care veghetorii acționează încă în lume. Din această perspectivă, cartea poate fi comparată prin spiritualitate cu lucrările filocalice de mai târziu unde sfinții părinți iau în discuție același lucru, modul în care apar și lucrează păcatele în lume.

Revelația se derulează sub forma unor dialoguri catehetice unde Păstorul, personaj ce-l preînchipuie pe Hristos, provoacă la

¹ Cf. Petru Adrian Danciu, *Groapa, penitenciarul regilor popoarelor și al îngerilor răi în în profetia lui Isaia*, în „J.R.S.I”, nr. 9/2016, pp. 472-479.

² Cf. pr.lect.dr. Remus Onișor, *Cartea lui Enob și apocaliptica intrtestamentară*, Alba Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2000, p. 246.

Incursiuni în imaginar

dialog pe alesul Herma, despre care presupunem că ar fi un semit convertit la creștinism. După cum am spus mai sus, pentru a-l desemna pe „îngerul rău”, Herma folosește două apelative: „îngerul desfătării și al amăgirii” și „îngerul răutății”, ambele făcând trimitere la modul în care veghetorii s-au comportat încă de la început în lume. Atribute ca *desfătare*, *amăgire* și *răutate*, le definesc acțiunile și natura. Ei sunt cei care, potrivit *Apocrifului lui Enoh*, au abuzat de oameni, în sensul că s-au bucurat (desfătat) de tot ceea ce le putea oferi sufletul și mai ales trupul acestora, amăgindu-i cu descoperirea unor „științe”, pentru care oamenii nu au fost pregătiți. Magia, spre exemplu, este una dintre ele. Ea nu a fost revelată de către diavol, așa cum se crede sub imperiul damnărilor dogmatice, ci de către îngerii veghetori. Ei au oferit, conform apocrifului mai sus amintit, în schimbul a numeroase vieți umane, *cuvințele de putere* prin care pot fi deschise „porțile” lumii întunecate, ori care pot forța cunoașterea viitorului, ce altceva decât „înainte mergătorul” oricărui destin? Degradării acesteia îi va urma natural Goeția (γοητεία, goēteia) sau vrăjitoria, știință ce are în vedere exclusivă lucrare cu demonii.

Veghetorii sau îngerii răi din viziunile alesului nu interacționează cu acesta ori cu Păstorul, autorul urmărind derularea acțiunilor „din afară”. Viziunile sunt explicate în măsura în care Herma își manifestă curiozitatea sau neînțelegerea. Totuși, prin imagini și dialog, autorulului i se vor face treptat înțelese principalele mecanisme care construiesc interacțiunea dintre înger și om. Prin revelație, creștinul înțelege că apariția unor efecte inexplicabile în comportamentul uman au de fiecare dată cauze nevăzute, în acest sens viziunile fiind dovada unei permanent reale interacțiuni între cele două lumi, spirituală și materială.

Îngerul desfătării și al amăgirii

Mit, muzică, ritual.

Abordări din perspectiva literaturii comparate

Viziunea întâi descrie acțiunea îngerului defătării și al amăgirii, o acțiune de contaminare a spiritului uman ce se revarsă direct din esența rea a îngerului. Autorul nu vorbește despre liberul arbitru al omului, semn că totul se întâmplă deasupra percepției umane, motiv pentru care victima este incapabilă să observe la timp efectele atacului pentru a intra în defensivă. Oricum, odată eludată orice protecție naturală a spiritului uman, acesta este practic paralizat de fluidul demonic, sufletul devenind incapabil (lax) de a se întoarce la Dumnezeu, chiar și după ce conștientizează păcatul. Este starea de „cerbicie” caracteristică majorității oamenilor de la sfârșitul timpurilor, ce merge până la refuzul lui Dumnezeu (*Apocalipsa*, 9, 20-21). Sigur, nu toți oamenii sunt atinși de energia demonică, cu toate că transpare din rândurile acestui text o formă de fatalism divin, poate o reminiscență a celui păgân, de altfel perfect ancorat în durele și uneori inexplicabilele realități ale vieții.

Iată textul nostru:

„Păstorul mi-a zis:

- Vezi pe ciobanul¹ acesta?

¹ Evangheliile creștine ne vorbesc despre Iisus ca fiind „Păstorul cel Bun”. Intuim aici o influență qumranică. Atribute ca „păstor”, oferite deopotrivă reprezentanților din ambele tabere beligerante, indică un echilibru aproape perfect, o egalitate în luptă care nu poate decât să uimească pe creștinul de astăzi obișnuit cu ideea de omnipotență și atotprezență a Binelui. Întorși la originile creștinismului, putem observa că un titlu nu este în sine bun sau rău, el este doar un atribut al puterilor ce polarizează lumea. Așa se face că avem pe *îngerul defătării și al amăgirii* ca păstor. Procesul de păstorire al oamenilor *asemănați cu oile* este până la comun ambelor tabere beligerante. Oamenii par a fi o “masă de manevră” dizlocată pe un teren al nimănui unde păstorii sunt permanent preocupați de a fura unii de la alții. Nu putem decât să constatăm că fatalismul și tragedia sunt la ele acasă în mentalul religios al creștinismului primar. Păstorul cel rău este varianta lupului travestit „în blană de oaie”, nimic altceva decât înainte mergătorii spirituali ai lui Antihrist.

Incursiuni în imaginar

- Îl văd, Domnule! I-am răspuns eu.

- Acesta, mi-a spus el, este *îngerul desfătării și al amăgirii*. Aceasta aduce la pieire sufletele robilor lui Dumnezeu, ale celor deșerți; îi întoarce de la adevăr, amăgindu-i cu poftele cele rele și în ele își găsesc pieirea. Că ei uită poruncile Dumnezeului Celui viu și umblă în amăgirile și desfătările cele deșarte și sunt pierduți de *îngerul* acesta, unii spre moarte, iar alții spre stricăciune”¹.

Este aceasta tragica soartă a celor ce nu se pot opri din propria cădere (cf. *Apocalipsă*, 20, 11). Dacă în fața demonilor – ființe spirituale, dar grosiere, ce pot fi deci percepute de spiritul uman – oamenii își pot manifesta liberul arbitru în fața îngerilor răi, libertatea umană pur și simplu dispăre, dată fiind capacitatea acestor ființe, încă nejudicate de Dumnezeu, de a fi încă îngeri, adică imposibil de perceput. Poate de aici și consecința ignorării lor de mai târziu în mediile spiritualității creștine

Omul și dubla posesiune angelică

Într-o altă parte a textului lui Herma, în cea de-a doua viziune, găsim o expunere mai bogată în elemente angelice și demonice. Vedem cum autorul face diferența între două ființe spirituale distincte și mereu antagonice, *îngerul dreptății* și *îngerul răutății*. Ambii polarizează „inima omului”, acționând direct asupra simțurilor acestuia într-un mod în care, din nou, el nu poate riposta. Avem mai degrabă viziunea *omului-marionetă*, decât a creștinului în sensul misticii actuale. Practic este vorba despre *posesiune*, care, dacă nu miră atunci când vorbim despre *îngerul răutății*, riscă uimirea când vedem că și *îngerul dreptății* se comportă la fel. Nesimțindu-le prezența, aceste categorii nu pot fi

¹ Herma Păstorul, 62, 1-2, în *Scrierile Părinților Apostolici*, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 1, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1979.

Mit, muzică, ritual.

Abordări din perspectiva literaturii comparate exorcizate. Comportamentul lor nu ar trebui să mire, aceasta pentru că ambii sunt îngeri în *metode*, chiar dacă nu în scopuri. Este acesta un alt element de confuzie, pe care dogma l-a evitat cu diplomație prin scoaterea lucrării în afara canonului. Pentru creștinismul secolelor primare, ideea de *posesiune benefică*¹ poate fi oarecum asociată vechilor sisteme idolatre, unde zeii buni își luau în posesie aleșii (deveniți „vase”) cu scopul de a transmite mesaje sau pentru a înfăptui diferite fapte. Însuși Platon susține existența unui *daimon bun*, care lucrează asupra omului, o *supra conștiință* ce-l atenționează în momentul în care păcătuiește.

Pe de altă parte, textul lui Herma întărește ideea fatalismului de „rit creștin”, în sensul că umanitatea se află implacabil prinsă între forțe care o manipulează după bunul plac, într-un conflict la care participă fără să vrea. Deși ne este complet străină cauza, suportăm parte din efectele lui, improprindu-ne ca început fictiv „păcatul adamic”.

Această perspectivă ridică o problemă morală majoră a sufletului, care la finalul vieții sale pământești nu poate fi judecat pentru faptele bune sau rele făcute în intervalul când era posedat. Rezolvarea dilemei ar fi că Dumnezeu îl judecă pe om doar pentru faptele din timpul său liber. Departe de a fi ironici, credem că autorul a dorit, așa cum vom constata din textul de mai jos, să pună accentul pe un comportament, care, excesiv manifestat în bine sau în rău, ar indica o astfel de posesiune:

„- Ascultă acum despre credință, mi-a spus el (Păstorul – n.a.). *Omul are doi îngeri: unul al dreptății și altul al răutății.*”

¹ De altfel și credințele populare românești amintesc de episoade în care, sub o oarecare atingere divină, „gura păcătosului adevăr (fără voia lui) grăiește” și „de la prost (om simplu) poți lua învățatură”.

Incursiuni în imaginar

- Cum voi recunoaște, Domnule, l-am întrebat eu, lucrările lor, că amândoi îngerii locuiesc cu mine!¹

- Ascultă, mi-a spus, și înțelege! Îngerul dreptății este un gingaș, rușinos, blând și liniștit². Când se suie³ el în inima ta, vorbește îndată cu tine despre dreptate, despre curăție, despre sfințenie, despre cumpătare, despre orice lucru drept și despre toată virtutea plină de slavă. Când toate acestea se suie în inima ta, recunoaște că îngerul dreptății este cu tine... Iată acum și faptele îngerului răutății. Mai mult de toate este mândros, amar și fără minte, iar faptele lui sunt rele și strică pe robii lui Dumnezeu. Când se suie el la inima ta, cunoaște-l din faptele lui... Când vine peste tine mânie sau amărăciune⁴, cunoaște că el este în tine. ... De îngerul răutății depărtează-te, căci învățătura sa este rea pentru orice faptă. Dacă este cineva *bărbat credincios și se suie în inima lui gândul acestui înger, trebuie ca bărbatul sau femeia aceea să păcătuiască cu ceva*⁵ (s.n.)... Vezi, dar,

¹ Demonologia este în sine o învățătură gnostică, în sensul că ea are în centru cunoașterea. Creștinismul actual este străin de o astfel de abordare ce pare a fi mai degrabă apanajul magiei decât al dreptei credințe. În fine, atunci când textul lui Herma numește „omul”, el face referire la persoana umană în general, nu la creștin în particular.

² Cele patru „virtuți” ale îngerului (*gingaș, rușinos, blând și liniștit*) au la antipod patru atribute rele (mândros, amar, fără minte, rău). Ni se oferă lista calităților spirituale străine care produc exces în ființa umană. Virtuțile și păcatele par a se contracara, ori, după caz, a se anula reciproc, în funcție de ordinea în care se succed peste victimă.

³ Suirea la inima omului marchează asaltul efectiv, înțeles ca *atingere divină* sau *posesiune demonică*, ce anulează practic *liberul arbitru*.

⁴ Sadismul unei astfel de stări nu constă în pierderea libertății, ci în permanenta menținere a conștiinței de sine. Uneori astfel de stări sunt întâlnite și în cazul posesiunilor demonice. Momentele sunt sporadice, pentru că omul are aici libertatea de a se ruga și implicit de a grăbi momentul alungării spiritelor rele.

⁵ Am subliniat această frază cu intenția de a evidenția cât se poate de clar supremația credinței creștine în fatalism, prin care este anulat măcar temporar, manifestarea liberului arbitru. Poate mai grav decât atât, ea postulează ideea că răul *este capabil să îmvingă binele*, dacă nu în spațiul spiritual, cu siguranță în cel fizic, aceasta pentru că lui nu i se poate opune nici măcar un singur om virtuos.

Mit, muzică, ritual.

Abordări din perspectiva literaturii comparate

că este bine să urmezi îngerului dreptății și să te lepezi¹ de îngerul răutății... Crede, apoi, că faptele îngerului răutății sunt vătămătoare; nelucrându-le vei trăi în Dumnezeu”².

Liberul arbitru al omului e flagrant încălcat de ambele tabere în intenția dovedirii supremației lor pe pământ. Starea de păcătoșenie sau de virtute a victimei aproape că nu contează. Textul lui Herma poate fi pus în corelație cu textul rugăciunii domnești: „și nu ne duce (după alți traducători, „lăsa”) pe noi în ispită” (*Matei*, 6, 13). Cu alte cuvinte, pentru că rugăciunea se adresează lui Dumnezeu, *lăsarea omului să fie ispitit* presupune nu doar manipularea liberului arbitru, ci implică în mod clar o formă de *abandon divin*, situație în care *absolut orice e posibil*.

Herma constată că pur și simplu omul e luat în posesie pe rând, fiind pasat de la un înger la altul, totul în contextul în care aceste explicații nu vin de la îngeri, ci de la însuși Hristos, semn că avem de-a face cu un comportament generalizat și aprobat de către divinitate.

Îngerul galben al Morții

În cea din urmă viziune, Herma povestește despre același *înger al desfătării și al amăgirii*³, descris aici drept

¹ Expresia o înțelegem ca pe un îndemn de a dori ori a te lăsa cât mai mult timp posedat de îngerul bun, de vreme ce oricum nu poți alege, cu atât mai mult cu cât posesiunea sa produce doar fapte bune. Până la urmă, prin această formă de prezență se simte „atingerea” lui Dumnezeu, o trăire mistică de care s-au bucurat mulți creștini ai primelor veacuri. E posibil ca acest proces să poată fi pus în legătură cu mișcarea *barismatică*, înăbușită în secolele ce au urmat de o biserică din ce înc e mai instituționalizată.

² *Herma Păstorul*, Porunca VI, 36 (2), în *Ibidem*.

³ În *Testamentul lui Ruben* (2-3) ni se vorbește despre existența a șapte duhuri ale răătăcirii nimeni alții decât veghetorii (5), semn că teoria influenței nefaste a îngerilor răi era larg răspândită în primele secole creștine (*Testamentele celor*

Incursiuni în imaginar

„un cioban tânăr, îmbrăcat în haine de culoare galbenă ... și ciobanul acesta era foarte vesel de turma lui; însăși fața ciobanului era foarte veselă și alerga printre oi”¹.

Culoarea galbenă a hainelor ar fi putut face trimitere la o imitație a aurului ca simbol al purității. Cu alte cuvinte galbenul este o falsă reprezentare a regalității divine a harului, echivalentul profetismului mincinos, al lupilor îmbrăcați în piei de oi (cf. *Matei*, 7, 15).

Este adevărat că într-un singur loc mai apare o ființă descrisă într-o nuanță asemănătoare. Moartea (*Apocalipsa*, 6, 7-8) e cea care, la sfârșitul timpului, e văzută de profetul Ioan stând pe un cal *gălbui*. În alte traduceri apare ca *verde*. „Nuanțat” sau nu, *galbenul* este simbol al *dezintegrării* oricărei realități create. Prin intermediul culorii, cele două personaje *îngerul desfătării și cel al amăgirii și Martea* pot fi puse în relație, primul subordonându-se celei din urmă, paradoxal, ea fiind o *existență*, al cărei mister (sens) nu este dezlegat de dogmă. Cu siguranță, ea este anterioară omului, protopărinții fiind informați despre existența ei de către însuși YHWH (cf. *Geneză*, 2, 17, 3, 3), cu mult înainte de a afla, prin experiență, de existența *Ispititorului* (cf. *Geneză*, 3, 4). Să înțelegem că Moartea reprezintă pentru umanitate adevăratul pericol după cum, în ordine descrescătoare, toți cei care-i slujesc ei. În acest context înțelegem relația dintre îngerul rău și moarte, din punctul nostru de vedere explicit relevată de profeția lui Herma:

doisprăzece patriarhi, traducere din limba greacă, introducere și note de Walther Alexander Prager, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2015).

¹ *Herma Păstorul*, „Pilda”, VI, 61 (1), 5, în *Ibidem*.

Mit, muzică, ritual.

Abordări din perspectiva literaturii comparate

„Păstorul mi-a zis:

- Vezi pe ciobanul acesta?

- Îl văd, Domnule! I-am răspuns eu.

- Acesta, mi-a spus el, este *îngerul desfătării și al amăgirii*. Acesta duce la pieire sufletele robilor lui Dumnezeu, ale celor deșeți; îi întoarce de la adevăr, amăgindu-i cu poftele cele rele și în ele își găsesc pieirea. Că ei *uită*¹ poruncile Domnului Celui viu și *umblă în amăgire și desfătărilor cele deșarte și sunt pierduți* de îngerul acesta, unii *spre moarte*, iar alții *spre stricăciune*².

Sigur, asocierea înger rău-păcat-moarte era cât se poate de clară în dublul său aspect pentru creștinul primelor veacuri. Pe de-o parte, din punct de vedere demonologic, îngerul rău introduce păcatul în viața omului, după cum, din punct de vedere moral, omul nu se face responsabil de trăirea păcătoasă decât dacă o continuă după momentul plecării îngerului.

Pavel și Herma

Din expunerile lui Herma transpare ideea că liberul arbitru nu deține un rol deosebit în lupta contra păcatul, îngerii răi ocolindu-l cu deosebită ușurință. La Herma, omul nu este expus ca o ființă dezvoltată spirituală, capabilă deci de a lua o poziție fermă în fața intruziunilor exterioare sau măcar de a le simți din timp pentru a cere ajutor divin.

Caracteristica principală a posesiunilor angelice, fie ele bune sau rele, este aceea că sunt de *scurtă durată*, dar cu efect de lungă durată, ele neavând totuși în comun manifestările demonice ale posedăților vindecați de Hristos sau de Apostoli. Credem că

¹ O altă variantă a suspendării liberului arbitru. Uitarea este echivalentul morții spirituale, o picătură a fluviului infernal Lethe atinsă de buzele omului încă în viață.

² *Ibidem*, 62 (2), 1-2.

Incursiuni în imaginar

Herma nu doar l-a citit pe Sfântul Apostol Pavel, ci a și dezvoltat viziunea acestuia, cu elemente enohiene cunoscute în acea perioadă. Cert este că Pavel, evreu convertit pe drumul Damascului, vorbește despre aceeași teorie „șamanică” a posesiunii de scurtă durată, practic străină de cuvintele și faptele lui Hristos. Pavel nu va face decât să „încreștineze” o tradiție, preluată preluată pe filieră rabinică din anticul Babilon. Expunerea lui nu este deloc o viziune, ci o constatare a unei stări spirituale de fapt.

Este vorba despre un text format din șase versete, din *Epistola către Romani* (7, 14-20), evident recunoscută canonic, unde apostolul descrie conflictul deschis dintre păcat, trup și voința omului.

„Noi știm doar că legea este spirituală; dar eu sunt trupesc, *vândut sub stăpânirea păcatului* (s.n.). *Nu înțeleg ceea ce fac* (s.n), deoarece *nu fac ceea ce vreau* (s.n.); dimpotrivă, *fac ceea ce urăsc* (s.n.). Dar dacă fac ceea ce nu vreau, îi dau dreptate legii că este bună. Atunci, *nu eu făptuiesc acest lucru, ci păcatul care locuiește în mine* (s.n.). Știu doar că în mine, adică *în trupul meu, nu locuiește nimic bun* (s.n.), căci îmi este ușor să îmi vreau binele, dar nu să și-l fac, deoarece *nu binele, pe care îl vreau, îl fac, ci răul, pe care nu-l vreau, pe acela îl înfăptuiesc* (s.n.). Dacă fac dar ceea ce nu vreau, *nu mai sunt eu cel care făptuiesc acest lucru, ci păcatul, care locuiește în mine*” (s.n.)¹.

Nu citim la Pavel despre vreo prezență angelică bună sau rea, aspect în care Herma e mult mai explicit, chiar dacă locul cauzei (îngerul rău) este luat de efectul acesteia, conceptul aluzat ca *păcat*. Păcatul este prezența unei infecții de natură spirituală în trup. El alterează voința, obligând victima a înfăptui orice faptă contrară

¹ *Noul Testament*, tradus și adnotat de pr.dr. Emil Pascal, Paris, Édition du Dialogue, 1992.

Mit, muzică, ritual.

Abordări din perspectiva literaturii comparate

firii sale, de altfel bune prin creație. Pavel este un diplomat. El nu va fi mai explicit, pentru a nu crea confuzii care să-l oblige la explicații suplimentare, de altfel permanent insuficiente.

La apostolul lui Hristos, lupta dintre *lege* și *carne* este o rezultată continuă a conflictului dintre *bine* și *rău*. Să *vrei binele* dar *să înfăptuiești răul* este, pentru noi, formula elocventă de exprimare a unei învățături de care Herma nu era străin.

Dacă Herma amintit în epistolă este același cu autorul revelației considerate acum apocrife, atunci avem dezvoltată aici una dintre primele *gnose creștine* cu privire la existența îngerilor răi ca specie, o demonologie extrem de interesantă dată astăzi uitării. Pentru noi este clar că la ambii autori găsim aceeași idee centrală a *absolutei neputințe* a omului, care cade *conștient* sub puterea unor ființe, despre care nu se spune că pot fi *exorcizate* și care pot fi îngeri, dar niciodată demoni, totul cu acord divin.

Pavel e cât se poate de clar în exprimarea neputinței personale când crede că „nu eu făptuiesc... ci păcatul” care „locuiește în trupul meu”. Pentru apostol, o astfel de posesiune pare că nu afectează sufletul, ci doar trupul. Efectul asupra sufletului este amărăciunea neputinței și a trăirii unor sentimente derutante ce nu îi sunt comune. Gnosticismul lui Pavel este unul moral când afirmă înstrăinarea absolută a entităților ce locuiesc în același trup - sufletul și păcatul/ îngerul rău, precum și neputința celui dintâi de a depăși singur momentul.

Sigur, Pavel nu susține absoluta inocență a sufletului aflat în trup, dar indică un aspect extrem de important din punct de vedere demonologic, acela al paraliziei spirituale provocate de forțe externe, ce-i drept malefice. Lui Herma îi va reveni rolul de a o extinde și asupra acțiunii similare a îngerilor buni. Din experiența personală a lui Pavel aflăm că cei afectați sunt mai degrabă aceia dintre creștinii care dovedesc un oarecare statut

Incursiuni în imaginar

spiritual, adică cei deja angajați în lupta cu răul, pe când Herma extinde teoria asupra omului în general, indicând practic existența unui fenomen. În final, marea tristețe a unui astfel de suflet se naște din imposibilitatea de a-și manifesta liberul arbitru, până la urmă datum-ul primordial al unei vieți spirituale sănătoase.

Bibliografie:

Noul Testament, tradus și adnotat de pr.dr. Emil Pascal, Paris, Édition du Dialogue, 1992

pr.lect.dr. ONIȘOR, Remus, *Cartea lui Enoh și apocaliptica intratestamentară*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2000

DANCIU, Petru Adrian, *Groapa, penitenciarul regilor popoarelor și al îngerilor răi în profeția lui Isaia*, în „J.R.S.L”, nr. 9/2016

Scrierile Părinților Apostolici, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 1, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1979

Testamentele celor doisprezece patriarhi, traducere din limba greacă, introducere și note de Walther Alexander Prager, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2015

~~~~~

Petru Adrian DANCIU: Doctorand al Universității „1 Decembrie 1918” din Alba-Iulia, absolvent al Facultății de Litere, Filozofie și Istorie, Departamentul Teologie Ortodoxă din Timișoara; Master în Istoria și Filosofia Religiiilor, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Arad. Membru al Centrului de Cercetare a Imaginarului „Speculum”, Alba Iulia. Profesor. Volume: *Teologia numelor divine. Egiptul Antic* (2005). Articole și studii publicate în anuarul „Tibiscum. Studii și comunicări de etnografie-istorie”, „Interferențe”. Participări la simpozioane naționale și internaționale: *Simpozionului de etnologie și folclor*; Sesiunea internațională de comunicări: *Cultură romă sau culturi ale grupurilor de romi?* – Timișoara; Sesiunea de comunicări a Centrului de Cercetare al Imaginarului Speculum, Deva.